

Kinderen van gescheiden ouders hebben ondersteuning nodig

Ongeveer één op de vier kinderen in een klas maakt een scheiding van zijn ouders mee. Wat kun je voor hen doen? De interventie 'KIES op School' kan worden ingezet voor de begeleiding van deze kinderen.

Per jaar krijgen zo'n 70.000 kinderen te horen dat hun ouders gaan scheiden. Een scheiding meemaken is voor alle kinderen moeilijk. Het verlies van het oorspronkelijke gezin voelt als rouw. Kinderen moeten hiermee leren omgaan. Ze ervaren immaterieel verlies, zoals het missen van een gezin met beide ouders bij elkaar, een huisdier en de vertrouwde omgeving. Ook ondervinden ze materieel verlies. Ze moeten bijvoorbeeld hun eigen slaapkamer opgeven en/of ouders kunnen de kosten voor hun sportclub niet langer betalen. Daarnaast ervaren kinderen ook persoonlijk verlies. Denk aan het verliezen van vertrouwen, vanzelfsprekendheden, veiligheid en de opvoeding die ze gewend waren (Maes & Modderman, 2014).

Foto: Monique Claes.

Siems ouders liggen in scheiding

De schoolresultaten van Siem zijn achteruitgegaan. Daarom gaat de intern begeleider kijken of er meer ondersteuning nodig is. Een tijdje geleden hebben Siems ouders zijn leraar verteld dat ze gaan scheiden. Vanwege de krapte op de woningmarkt wonen ze nog wel bij elkaar in huis. Siem trekt zich thuis terug op zijn kamer. Bij de intern begeleider vertelt hij dat zijn ouders veel ruziemaken en dat hij het stom vindt dat hij nu misschien bijles krijgt voor rekenen, want eerst kon hij dat zo goed.

Per jaar horen zo'n 70.000 kinderen dat hun ouders gaan scheiden

Reacties van kinderen

Kinderen kunnen zeer verschillend reageren op de scheiding van hun ouders. Kleuters kunnen bijvoorbeeld angstig gedrag laten zien, slecht slapen en in bed plassen. Ook kunnen zij moeite hebben om afscheid te nemen van de andere ouder bij het wisselmoment tussen ouders.

Kinderen in de leeftijd van zeven tot en met twaalf jaar denken vaak dat de scheiding hun schuld is en worden bijvoorbeeld boos of verdrietig door wat ze meemaken. Ze kunnen zich zorgen maken om hun ouders en extra veel moeite doen om hen tevreden te stellen. Ze hebben veel vragen over de toekomst. Rationeel begrijpen ze de scheiding wel, maar ze kunnen deze emotioneel nog niet verwerken. Zij zoeken naar manieren om emotioneel overeind te blijven door zich bijvoorbeeld terug te trekken en/of gevoelens te onderdrukken. Pubers hebben sneller de neiging om partij te kiezen voor een ouder. Ze zetten zich meer af tegen het oorspronkelijke gezin en gaan op zoek naar rust. Zij willen soms de gevoelens rondom de scheiding verdoven door te experimenteren met drank en drugs. Daarnaast worden ze sneller belast met zorgtaken of volwassen zaken die spelen tussen de ouders (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.).

Lastig voor leraren

Voor leraren kan het soms best lastig zijn hoe zij zich moeten verhouden tot gescheiden ouders. Een vader spreekt de leraar misschien in de klas nog even aan over zijn dochter. Even later heeft de leraar een boze moeder aan de telefoon. Vader heeft een en ander van het gesprek aan haar teruggekoppeld en nu voelt zij zich gepasseerd, omdat ze niet bij het gesprek aanwezig was. Het kan in dit soort situaties behulpzaam zijn als je kunt terugvallen op het scheidingsprotocol van de school. Zo'n protocol geeft handvatten, bijvoorbeeld over hoe om te gaan met gescheiden ouders op het gebied van informatieverstrekking. Ook maakt het protocol duidelijk welke zorg de school kan bieden en naar welke zorg de school kan doorverwijzen.

Het is voor kinderen en school extra fijn als er op school hulp geboden kan worden door een scheidingsprofessional. Of zorg als school voor korte lijntjes naar professionals/organisaties die deze hulp kunnen bieden.

Ondersteuning is noodzakelijk

Uit onderzoek blijkt dat het meemaken van de scheiding van de ouders behoort tot een *Adverse Childhood Experience*, ofwel ingrijpende jeugdervaring (Augeo Foundation, 2022). Alle kinderen hebben bij het meemaken van de scheiding van hun ouders uitleg en ondersteuning nodig om goed met de voor hen zo ingrijpende ervaring om te leren gaan. Zij hebben het nodig om zich gezien en gehoord te voelen. Hierdoor gaan ze zich beter voelen en kunnen zij beter presteren (Spruijt et al., 2005). Volgens Van den Berg (2018) zien kinderen van gescheiden ouders zich voor verschillende ontwikkelingstaken gesteld. Zo moeten zij:

1. leren om de situatie van de scheiding te begrijpen;
2. zich losmaken van het conflict van de ouders;
3. omgaan met verlies;
4. boosheid en zelfverwijt oplossen;
5. accepteren dat de scheiding voor altijd is;
6. opnieuw vertrouwen opbouwen.

Foto: Monique Claes.

Het Expertisecentrum Kind en Scheiding heeft de interventie *KIES* (Kinderen In Een Scheiding) ontwikkeld om kinderen, jongeren en ouders te begeleiden bij een scheiding. Kinderen doorlopen het *KIES*-programma en gaan aan de hand van verschillende werkvormen met elkaar in gesprek over de scheiding. Daardoor leren ze beter hoe ze met de scheiding kunnen omgaan. Voor de ouders zijn er aparte bijeenkomsten, waarin zij geïnformeerd worden over het *KIES*-traject en psycho-educatie ontvangen.

'KIES op School' is een spel- en praatprogramma

KIES op School

De school heeft als hoofdtaak zich in te zetten voor de didactische ontwikkeling van kinderen. Maar om te kunnen leren, moet er aan bepaalde voorwaarden worden voldaan. Zo is het sociaal-emotioneel welbevinden van kinderen belangrijk. Een scheiding kan ervoor zorgen dat het welbevinden aanzienlijk vermindert en de schoolprestaties verslechteren.

Om kinderen in een vroeg stadium van de scheiding te begeleiden en te ondersteunen bij hun ontwikkelingstaken is er *KIES op School*. Dit is een spel- en praatprogramma voor kinderen van gescheiden ouders.

KIES-groepen

KIES-groepen worden tijdens schooltijd op school aangeboden aan kinderen van vier tot en met zes jaar, zeven tot en met twaalf jaar en jongeren van dertien tot en met zeventien jaar. Ouders moeten toestemming geven voor deelname van hun kind(eren) aan een KIES-groep. Zo'n groep wordt begeleid door twee gecertificeerde KIES-coaches (professionals met een relevante hbo-opleiding, uit zowel onderwijs als jeugdhulpverlening). Ook wordt KIES aangeboden via Centra voor Jeugd en Gezin, de wijkteams en overige jeugdhulpverleningsorganisaties. Aan de ouders wordt psycho-educatie geboden tijdens een informatie- en evaluatiebijeenkomst. De KIES-coaches nemen contact op met ouders en de leraar als er zorgen zijn over een kind.

Het knopentouw van Siem

Siem mag binnenkort deelnemen aan een KIES-groep. Deze wordt begeleid door de schoolmaatschappelijk werker en jeugdconsulent van het wijkteam, die zijn opgeleid tot KIES-coach. De groepssamenstelling wordt bepaald door de ib'er, omdat zij de kinderen kent. Ook verwijst zij Siems ouders alvast naar de website van KIES, waar zij het informatieve 'KIES Ouder Kompas' digitaal kunnen lezen. Verder bezoeken de ouders van Siem de bijeenkomst op school, die door de KIES-coaches wordt verzorgd. Zij ontvangen daar tips en informatie om Siem beter te begrijpen en leren wat ze zelf kunnen doen om alles makkelijker te maken voor Siem. De intern begeleider is ook aanwezig om vragen te beantwoorden.

Tip van de redactie! Lees:

'Vechtscheiding: het kind betaalt de rekening' van Liesbeth Groenhuijsen (september 2017). Je vindt het artikel in de materialenbank op lbbo.nl.

Siem gaat samen met lot- en leeftijdgenoten acht keer een uur naar de KIES-groep. Daar mag hij vertellen wat hij meemaakt en hoe het nu met hem gaat. Ook mag hij vertellen wat nog moeilijk is en wat zijn wensen zijn. Er wordt niet alleen gepraat, maar ook gewerkt in een werkboekje, getekend, geoefend met rollenspellen en vragenkaartjes. Siem vindt het prettig om de verhalen van andere kinderen te horen en hij krijgt fijne tips. Ook begrijpt hij beter dat hij geen schuld heeft aan de scheiding. En dat hij niets kan doen om ervoor te zorgen dat zijn ouders weer bij elkaar komen. Siem mag knopen leggen in een touw voor de dingen die hij moeilijk vindt van de scheiding. Vervolgens neemt hij dat touw mee naar huis. Eén van de knopen staat ervoor dat hij zijn vader zo mist als hij bij zijn moeder is. Nadat Siems ouders hebben gevraagd naar de knoop in het touw, gaan ze samen zoeken naar een passende oplossing. Siem heeft nu een foto van zijn vader op zijn nachtkastje, in het huis van zijn moeder. Sindsdien lukt het veel beter om fijn in slaap te vallen.

Een school kan subsidie aanvragen om 'KIES op School' te financieren

Financiering

Scholen kunnen de methodiek KIES op School financieren met preventiegelden van de gemeente. Elke school kan subsidie aanvragen voor een scholing tot KIES-coach of om de methodiek te vergoeden. Op deze manier blijft het programma kosteloos voor ouders. KIES kun je ook inzetten als je werkt met de Gezonde School-aanpak. Het is een van de activiteiten die door dit programma worden erkend.

Het gaat beter met Siem

Siem is inmiddels al een aantal keren naar de spel- en praatgroep geweest. Hij kan de scheiding wat meer loslaten en daardoor ontstaat er meer ruimte in zijn hoofd. Doordat het beter gaat met Siem, hebben zijn ouders minder vaak een aanleiding voor ruzie. De ib'er en de leraar merken al snel een verschil in de houding van Siem. Hij lijkt uitgeruster en is meer ontspannen. 'Siem lacht weer', vertelde zijn moeder laatst.

Foto: Monique Claes.

De stem van het kind: *KIES* Kindplan

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind staat dat kinderen het recht hebben om betrokken te zijn bij besluiten die over hen worden genomen. In de praktijk gebeurt dit bij echtscheidingen echter niet altijd. Terwijl het toch overduidelijk is dat het heel belangrijk en bepalend is voor kinderen om hierin een stem te krijgen. Om die reden heeft het Expertisecentrum Kind en Scheiding het *KIES* Kindplan ontwikkeld. Door het invullen van het *KIES* Kindplan kunnen kinderen hun wensen en behoeftes voor het op te stellen ouderschapsplan kenbaar maken. Het *KIES* Kindplan is gratis te downloaden op kiesvoorhetkind.nl.

Verder kunnen kinderen, tijdens het regelen van de scheiding door ouders, al deelnemen aan het *KIES* Kindgesprek. Zij mogen dan vertellen wat zij belangrijk vinden met betrekking tot de afspraken die ouders gaan maken in het ouderschapsplan.

Bewezen effectief

De Universiteit Utrecht deed meerdere keren onderzoek naar de effectiviteit van het *KIES*-programma. Hieruit bleek dat kinderen die *KIES* hebben gevolgd de scheiding beter begrijpen. Hun welbevinden neemt toe, de communicatie tussen ouder en kind is beter en er is meer contact met de uitwonende ouder. Ouders, kinderen en ook scholen zijn zeer tevreden over *KIES*, dat is opgenomen in de databank van het Nederlands Jeugdinstituut (Nji) als effectieve jeugdinterventie.

Kinderen die 'KIES' volgden, begrijpen de scheiding beter

Van de 70.000 kinderen die een scheiding meemaken, is Siem er één. Dankzij *KIES op School* kreeg hij wat extra aandacht, zodat de problemen zich niet konden opstapelen. Kinderen een plek bieden waar zij mogen vertellen wat ze meemaken en waar zij behoefte aan hebben, helpt hen om beter met de scheiding om te kunnen gaan. Zoals gezegd, komt dit uiteindelijk ook hun schoolprestaties ten goede.

Jacqueline van der Vijver

Jacqueline van der Vijver werkt als orthopedagoog en kwaliteitsmanager bij het Expertisecentrum Kind en Scheiding. Hier is de (door de Universiteit Utrecht onderzochte en effectief bewezen) methodiek 'Kinderen In Een Scheiding' (*KIES*) ontwikkeld.

Tips voor het omgaan met ouders

Het is bij een scheiding de verantwoordelijkheid van de ouders om gezamenlijk zo goed mogelijk vorm aan te geven aan hun ouderschap, in het belang van hun kind. Als school kun je een ondersteunende rol hebben. Een aantal tips:

- Zorg dat er binnen school kennis aanwezig is over de impact die een scheiding heeft op kinderen en ouders.
- Zorg op school voor een beleid en een protocol over hoe om te gaan met scheidingen van ouders.
- *KIES* is momenteel bezig een eigen protocol te ontwikkelen; dit komt op de website kiesvoorhetkind.nl.
- Zoek contact met ouders die niet in beeld zijn. Voor kinderen is het belangrijk dat hun beide ouders ermee instemmen dat zij met iemand mogen praten over de scheiding.
- Stel je neutraal op ten opzichte van de ouders; kies geen partij.
- Moedig ouders aan te handelen in het belang van het kind. Wijs hen er bijvoorbeeld op dat ze geen conflicten aangaan in bijzijn van hun kind.
- Zet het welbevinden van het kind voorop. Bij zorgen ga je in gesprek met de ouders.

Meer informatie vind je hier: kiesvoorhetkind.nl/School, nji.nl/scheiding/gevolgen-voor-kinderen en richtlijnenjeugdhulp.nl/scheiding.

De literatuurlijst bij dit artikel vind je in de materialenbank op lbo.nl.